

Lene Vestrum Kirkhus

Sikring av skålgropstein, Tanem skole, Trondheim k., Trøndelag

Sikringsundersøkelser 2020 over Statsbudsjettet Kap. 1429 post 70 -
Riksantikvaren

**NTNU Vitenskapsmuseet
arkeologisk rapport 2021-9**

NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2014. Serien er ikke periodisk, og antall nummer varierer per år. Rapportserien benyttes ved endelig rapportering fra prosjekter eller utredninger, der det også forutsettes en mer grundig faglig bearbeidelse.

Tidligere utgivelser: <http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/publikasjoner>

Referanse

Kirkhus, Lene V. 2021: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2021:9. Flytting av skålgropstein, Tanem skole, Trondheim k. Trøndelag

Trondheim, april 2021

Utgiver

NTNU Vitenskapsmuseet
Institutt for arkeologi og kulturhistorie
7491 Trondheim
Telefon: 73 59 21 16/73 59 21 45
e-post: postmottak@museum.ntnu.no

Ansvarlig signatur

Bernt Rundberget (instituttleder)

Kvalitetssikret av

Ellen Grav Ellingsen (serieredaktør)

Publiseringstype

Digitalt dokument (pdf)

Forsidefoto:

Oversiktsbilde av amfi ved Tanem skole med skålgropsteinene. Sett mot N. Da63641_019.
Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet

ISBN 978-82-8322-274-6

ISSN 2387-3965

Sammendrag

Kirkhus, Lene V. 2021: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2021:9. Sikring av skålgropstein, Tanem skole, Trondheim kommune, Trøndelag.

Rapporten omhandler flytting av skålgropstein på Tanem skole høsten og vinteren 2020. Arbeidet er gjort som et samarbeid mellom NTNU Vitenskapsmuseet og Klæbu historielag. Det ble bestemt at NTNU Vitenskapsmuseet skulle søke Riksantikvaren om Post 70sikringsmidler til å sikre en av flere skålgropsteinsom inngår i et amfi i skolegården. Sikringen innebærer at den ble flyttet fra amfiet til inngangspartiet til skolen. Informasjonsskilt skal bli satt opp. Arbeidet ble gjennomført desember 2020.

Nøkkelord: Sikring - Bergkunst - skålgropstein – Tanem skole - Trondheim kommune – Trøndelag

Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet, Institutt for arkeologi og kulturhistorie, NO-7491 Trondheim

Summary

Kirkhus, Lene V. 2021: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2021:9. Bergkunstskjøtsel på Bogge, Molde kommune i Møre og Romsdal, Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG).

The report deals with the relocation of Cup Mark stone at Tanem school in the autumn and winter of 2020. The work has been done in collaboration between NTNU Science Museum and Klæbu Historielag. The stone has been moved from the amphitheater to the entrance to the school. Information signs will be set up. The work was completed in December 2020.

Key words:

Rock art – Rock Art - Cup marks – Tanem skole - Trondheim – Trøndelag

Lene Vestrum Kirkhus, Norwegian University of Science and Technology, NTNU University Museum, Department of Archaeology and Cultural History, NO-7491 Trondheim, Norway

Arkivreferanser

Journalnummer (ePhorte)	2020/1987
Fotonr	Da63641
Fotogrammetri	Da63642
	Da63643
	Da63644
	Da63645
Fylke	Trøndelag
Anlegg	Bergkunst: Helleristninger
Datering	Bronsealder/Jernalder
Bogge	
Askeladden ID	Vil bli målt inn våren 2021
Kommune	Trondheim
Lokalitet	

Innhold

Innledning.....	7
Bakgrunn for arbeidet.....	7
Tid, deltakere.....	7
Problemstillinger.....	8
Gjennomføring	9
Fotogrammetri.....	13
Skålgropstein.....	13
Skålgropstein, båtfigur og hester	14
Skålgrop og spiral.....	15
Skålgropstein.....	16

Figurer

Figur 1 Steinen ligger i amfiet i skolegården.	8
Figur 2 Skålgropene er godt synlig godt sidelys.....	10
Figur 3 Arbeidet med å flytte steinen i gang.	10
Figur 4 Lysgraven er fylt med natursingel, og steinen klar til å flyttes.	11
Figur 5 Steinen flyttes varsomt med gravemaskin	11
Figur 6 Skålgropsteinen på plass.	12
Figur 7 Fotogrammetri.	13
Figur 8 Skålgroper, hest og båtfigurer	14
Figur 9 Fotogrammetri	15
Figur 10 Fotogrammetri	16

Innledning

Denne rapporten omhandler flytting av en skålgropstein ved Tanem skole. Dette er et sikringstiltak siden steinen lå i et amfi midt i skolens aktivitetsområde. Steinen ble flyttet til et område med mindre trafikk og høyere sikkerhet. Prosjektet ble gjennomført med Post 70 sikringsmidler fra Riksantikvaren 2020.

Bakgrunn for arbeidet

I september 2020 fikk NTNU Vitenskapsmuseet melding om funn av steiner med mulige skålgroper på Tanem Oppvekstsenter, Trondheim kommune. Det ble gjennomført en befaring, dokumentasjon og registrering av steinene. Det viste seg at det var fire steiner i skolens steinlagte amfi som hadde skålgroper. En av disse har ni tydelige skålgroper. Amfiet ble anlagt i forbindelse med byggingen av Oppvekstsenteret i 1987, og steinene har derfor stått lenge på stedet uten å ha blitt registrert eller dokumentert.

Fra før kjenner vi kun til to bergkunstfelt i dette området (tidligere Klæbu kommune), Eidstu 1 (ID 6566-1) og Forset I (ID 220699-1). Steinen fra Forset ble funnet i 2012, og ble da innlevert til NTNU Vitenskapsmuseet, aksjesjonsnummer 2015/216. Funnstedet er lokalisert på et platå ca. 460 meter sør for skolen. I dette området er det registrert en rekke kullmiler.

De fire «nyoppdagelsene» av skålgropsteinene på Tanem Oppvekstsenter har etter opplysninger trolig vært lokalisert noe sør for Tanemshallen, der de var samlet i en haug etter arbeid i grustaket. Den opprinnelige lokasjon på skålgropsteinene er ikke kjent, og det er derfor bestemt at steinene behandles som løsfunn. Bergkunsten vurderes i denne sammenhengen til å ha middels kunnskapsverdi, mens den har høy opplevelsverdi.

Vi ser nytten av å beholde steinene lokalt hvor de kan oppleves av publikum. Tanem skole og historielaget har vist stor interesse for at steinene fortsatt blir stående på skolens område. Ved å flytte en av steinene til et mer egnet sted på skolens område, vil det være mulig med en bedre form for tilrettelegging og formidling.

Tid, deltakere

Arbeidet med å flytte steinen måtte gjøres i to omganger.

Klæbu historielag stilte med to representanter (fører av gravemaskin og leder av historielaget)

17.11.2020 ble steinen flyttet fra amfiet til framsiden av skolebygget.

10.12.2020 Ble steinen plassert på valgt sted

Figur 1. Steinen ligger i amfi i skolegården oppe til venstre. Steinen med skålgropene ble flyttet til skolens inngangsparti. Her markert med rød ring. Bilde fra Norgeskart.no

Problemstillinger

Steinene med bergkunst er innlemmet i en tribune (amfi) og blir brukt som sitteplasser ved tilstelninger i forbindelse med diverse arrangement i skolegården. Selv om steinene ikke ser ut til å ha tydelige spor etter skadeverk, ligger de utsatt til. Slik skålgropsteinene sto var de utsatt for slitasje, og dermed en forringelse av opplevelsesverdien.

Steinene ble funnet noe sør for Tanemshallen, men ble flyttet til skolens uteområde/lekeområde under byggingen av skolen i 1987. Selv om gropene i steinene har vært kjent siden de ble plassert her, har ikke kunnskapen om at dette dreier seg om bergkunst og at det er et automatisk fredet kulturminne vært til stede. Nå når dette er oppdaget vil det blir mer fokus på steinene, og vi mener at det er risiko for at skadepotensialet på bergkunsten vil øke. Raske grep ble tatt av engasjerte lokalhistorikere som kontaktet NTNU Vitenskapsmuseet.

Det ble vurdert slik at steinen med de tydeligste og fleste skålgropene burde bli flyttet og brukt som et formidlingsobjekt for all bergkunsten i området. NTNU Vitenskapsmuseet anser dette som et godt sikringstiltak av bergkunsten på Tanem, samt en god løsning for bevaring og for at kulturminnet fremdeles er tilgjengelig for lokalbefolkningen og øvrig publikum.

Gjennomføring

Flyttingen av steinen ble overvåket av Alf Steinar Tømmervold, leder ved Klæbu historielag og Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet. Arbeidet ble gjennomført den 17.11.2020 og 10.12.2020.

Nidaros Sparebank sa seg villig til å betale for monter/underlag og belysning av steinen. NTNU Vitenskapsmuseet ledet arbeidet med flyttingen av steinene, har hatt rapportansvar og skal bidra med skilttekst til formidling.

To alternative løsninger på hvor steinene skulle stå ble vurdert:

1. Skolens bibliotek: Inne på skolens bibliotek er det plass i et hjørne for en av steinene. Her kunne det være mulig å få glassmonter og belysning.
2. Ved skolens inngangsparti: Like ved skolens inngangsparti finnes et egnet sted for plassering av steinen. Det har her tidligere vært en lysgrav som ikke lengre benyttes. Fordelen her er at bergkunsten kan oppleves av publikum uavhengig av skolens åpningstider. Derimot vil det være vanskeligere å få laget et glassmonter utendørs, og steinene blir utsatt for vær og vind og potensielt skadeverk.

Det ble likevel avgjort at det mest hensiktsmessige og egnete stedet var alternativ 2, ved skolens inngangsparti.

Arbeidet ble utført i samarbeid med Klæbu historielag og NTNU Vitenskapsmuseet. Arbeidet ble fordelt over to dager. Det var nødvendig å finne et passende underlag for steinen. Dette ble løst med at lysgraven ble fylt med natursingel. Denne løsningen gjør at vann ledes vekk fra steinen, og ned i dreneringsrør i bakken. Ramlo Transport AS stilte med singel til å fylle lysgraven med, gravemaskin og selve arbeidet med å flytte steinen.

De resterende steinene skal fortsatt ligge i amfiet ved skolen. Disse steinene ble dokumentert med fotogrammetri, og datamaterialet lagret i fotobasen Musit. Det var den største av skålgropsteinen som ble flyttet fra amfiet til inngangsparti ved skolen ved bruk av gravemaskin. Her vil det bli satt opp skilt med opplysninger. Det er også mulighet for lyssetting av steinen.

Figur 2. Skålgropene er godt synlig i sidelys. Da63641_003. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 3. Arbeidet med å flytte steinen er i gang. Da63641_016. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 4. Lysgraven i forkant av «juletreet» er fylt med natursingel, og steinen klar til flytting fra stedet hvor den ble mellomlagret. Da63641_011. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 5. Steinen flyttes varsomt med gravemaskin. Da63641_013. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 6. Skålgropsteinen på plass. Her vil det være mulig å lyssette steinen om ønskelig. Da63641_015. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

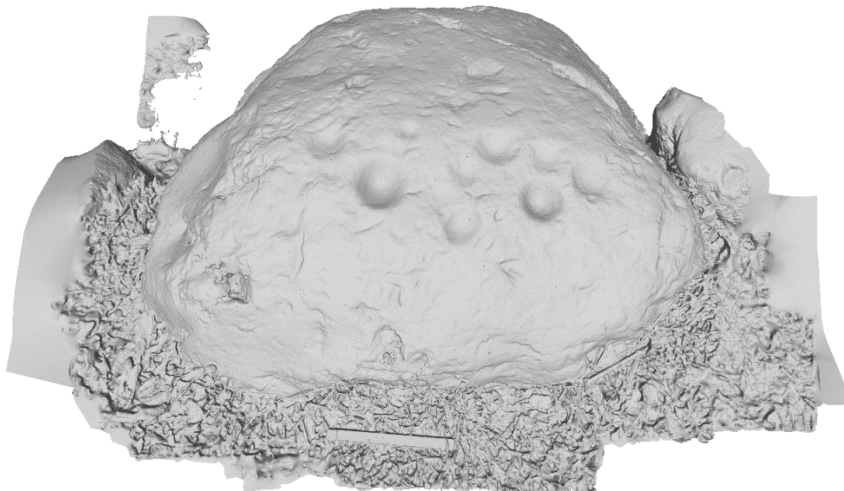
Fotogrammetri

Det ble gjort en fotogrammetri av steinene med påvist bergkunst. Dette arbeidet ble gjort i samband med befaring etter at funnet var innmeldt. Befaringen ble gjort 15.09.2020

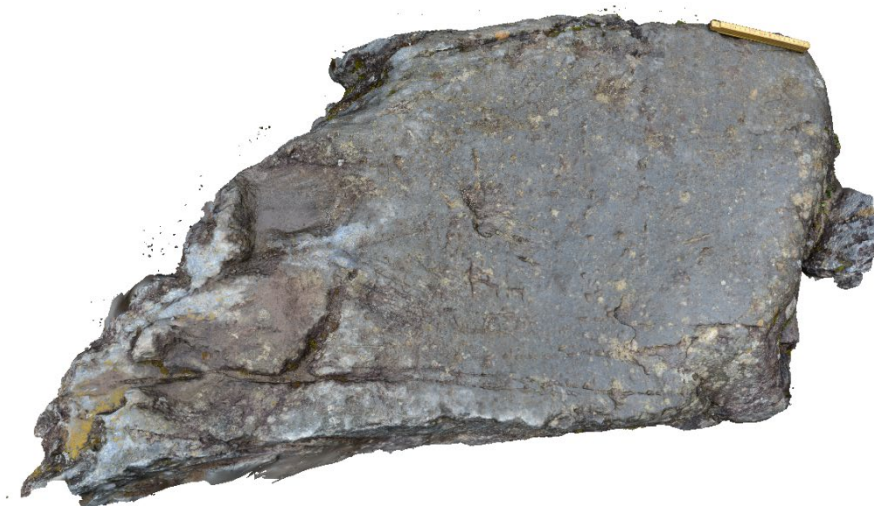
Skålgropstein

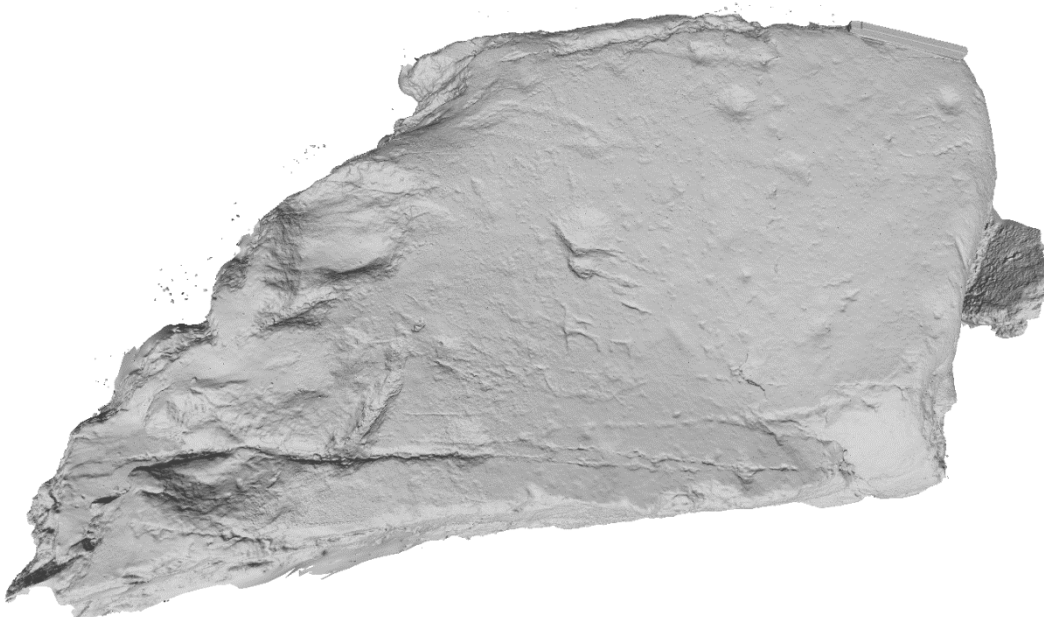
Figur 7. Fotogrammetri, lagret i fotobasen under filmnummer Da63642. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

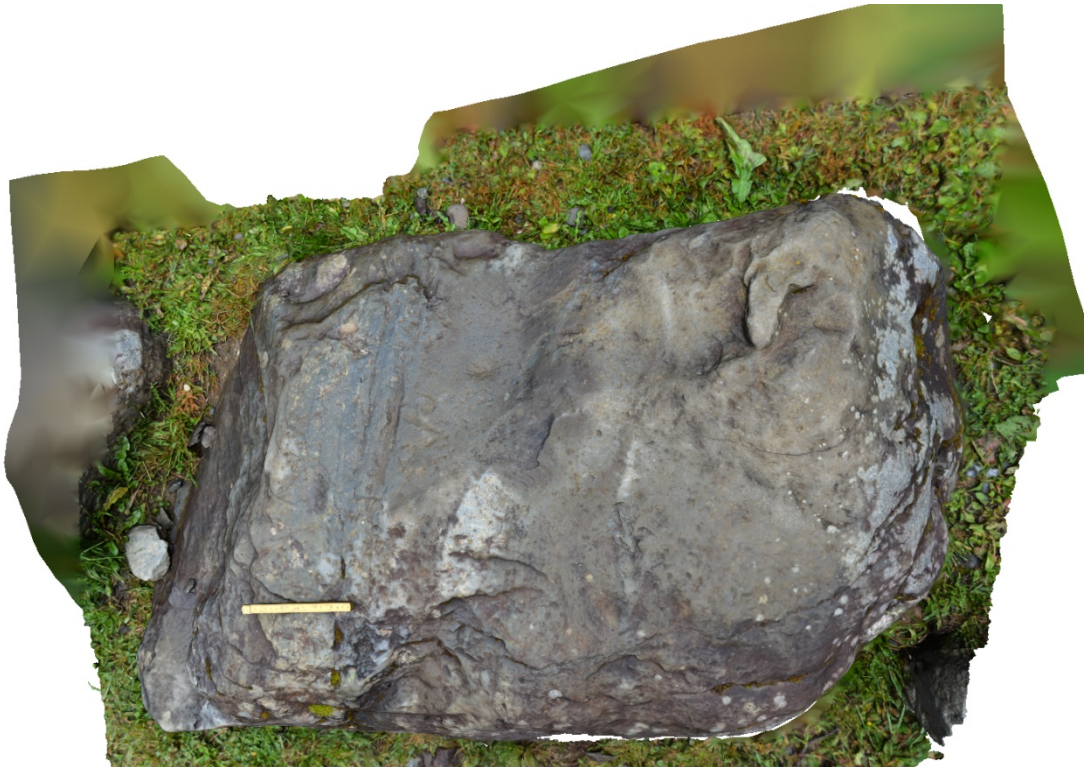
Skålgropstein, båtfigur og hester

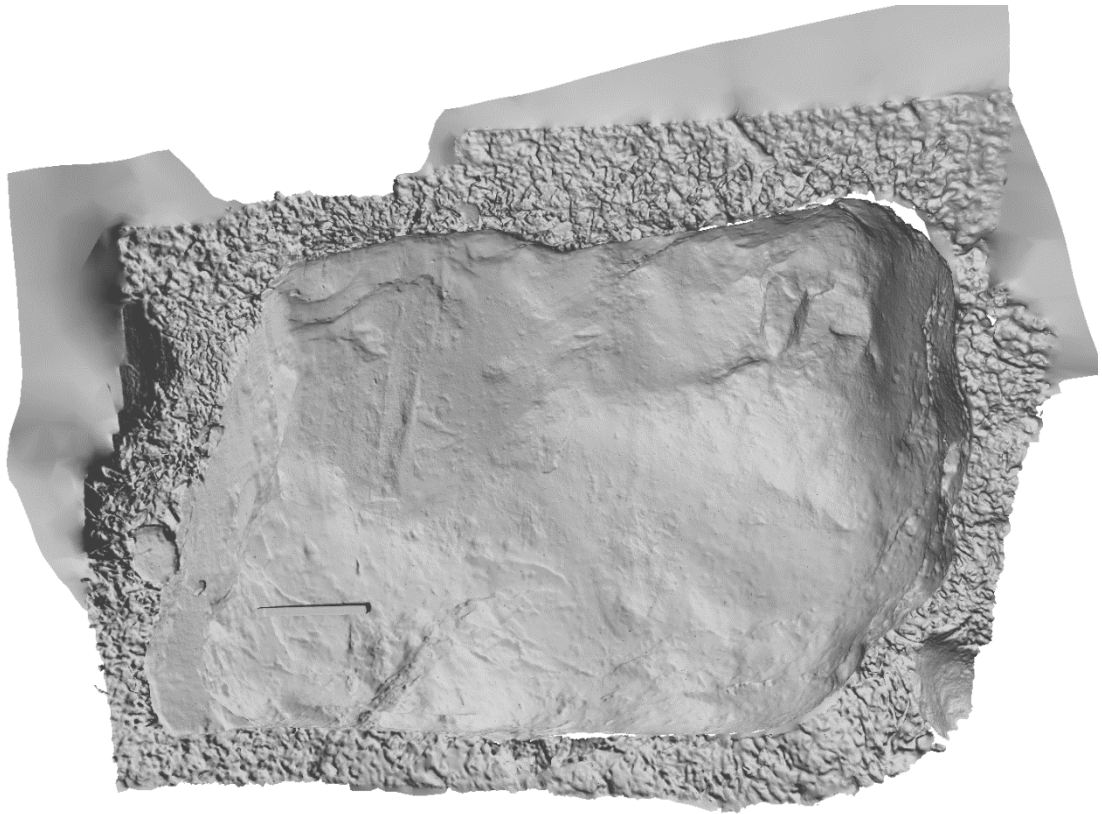
Figur 8. Skålgroper, hest og båtfigurer. Fotogrammetrien er lagret i fotobasen under filmnummer Da63643. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Skålgrop og spiral

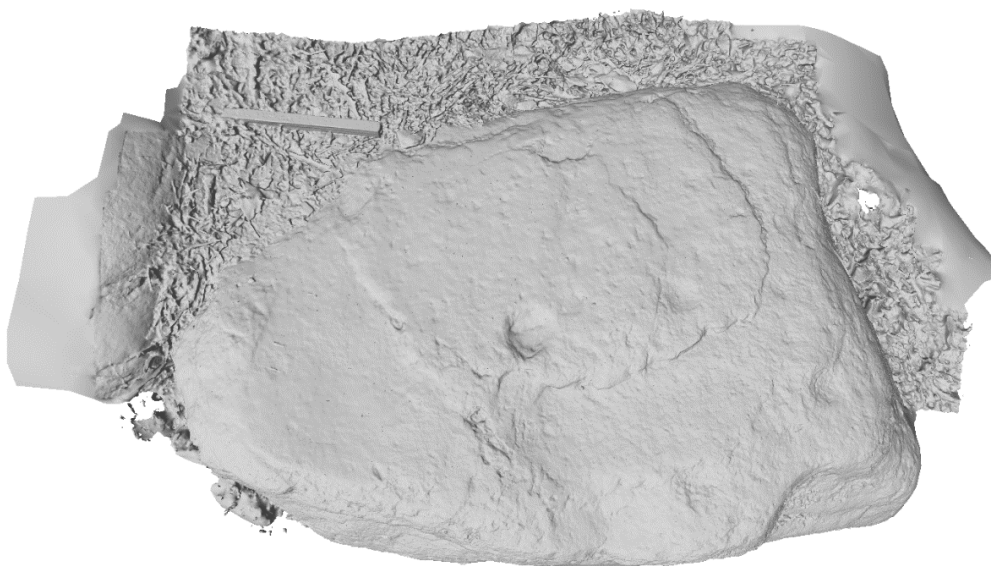
Figur 9. Fotogrammetri, lagret i fotobasen under filmnummer Da63644. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet.

Skålgropstein

Figur 10. Fotogrammetri, lagret i fotobasen under filmnummer Da63645. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Avsluttende kommentarer

Flyttingen av skålgropsteinen på Tanem skole gikk som planlagt. Da arbeidet med å flytte steinen måtte gjøres med gravemaskin, ble arbeidet gjennomført på ettermiddagen. Dette som et sikkerhetstiltak i forhold til elever på skolen og barn i barnehagen. Klæbu historielag fikk gjennomført forberedelser som gjorde at flyttingen av skålgropsteinen kunne gjennomføres raskt.

Det rettes en stor takk til Klæbu historielag med samarbeidspartnere og Tanem skole for et godt samarbeid. Samtlige har vist stor velvilje og bidratt med gode løsninger slik at tilretteleggingen av skålgropsteinen kommer publikum til gode.

NTNU Vitenskapsmuseet er en enhet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU.

NTNU Vitenskapsmuseet skal utvikle og formidle kunnskap om natur, kultur og vitenskap. Museet skal sikre og forvalte de vitenskapelige samlingene og aktivisere dem gjennom forskning, formidling og undervisning.

Institutt for arkeologi og kulturhistorie har forvaltningsansvar for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn i Nordmøre, Trøndelag, nordlige Romsdal og Nordland til og med Rana. Instituttet foretar arkeologiske undersøkelser på kulturminner over og under vann, i henhold til kulturminneloven.

ISBN 978-82-8322-274-6

ISSN 2387-3965

© NTNU Vitenskapsmuseet

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet